

Bijlage VMBO-GL en TL
2025

tijdvak 2

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Bronnenboekje

bron 1

Een uitspraak van een liberaal Tweede Kamerlid (1854):

Het is een belangrijke taak van de Tweede Kamer om ervoor te zorgen dat rijkdom eerlijk verdeeld wordt. De overheid moet zorgen voor al die mensen die niet in staat zijn om in hun eigen levensonderhoud te voorzien.

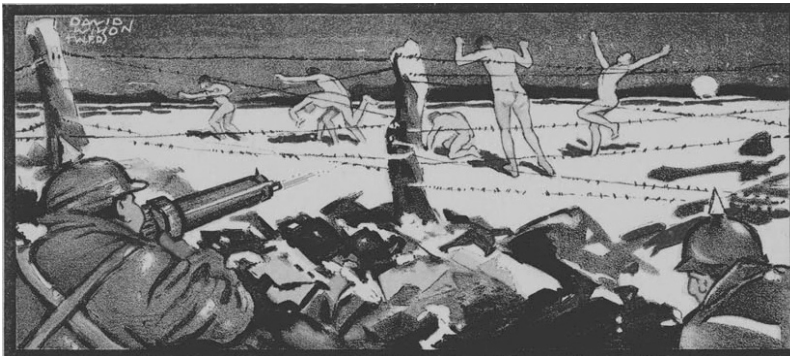
bron 2

Uit een boek van Abraham Kuyper (1907):

Het is belangrijk dat ouders hun kinderen naar een christelijke school kunnen sturen. Dat kan nu alleen als de ouders genoeg geld hebben. Christelijke ouders zonder geld sturen hun kind soms naar een openbare school omdat die goedkoper is. Het onderwijs dat kinderen daar krijgen past niet bij de christelijke levensopvatting.

bron 3

Een Britse propagandaposter (januari 1918):

Toelichting

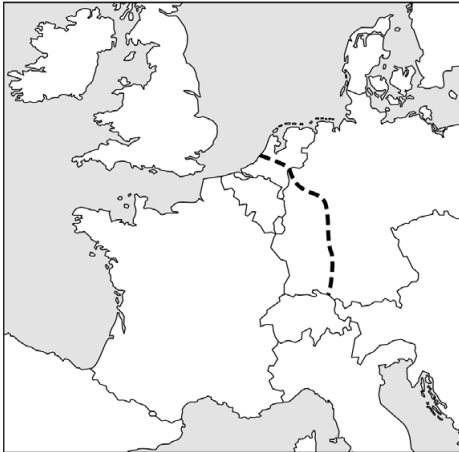
Bij de poster hoort de volgende tekst:

De Britse zanger Harry Lauder heeft een verhaal verteld tijdens een optreden. Hij had het verhaal weer gehoord van zijn zoon, een kapitein in het Britse leger. De Duitsers hadden zes Britse soldaten gevangengenomen. Deze Britse soldaten moesten zich helemaal uitkleden en een nacht lang in de houding staan in de kou. Bij zonsopgang werden ze terug naar hun eigen loopgraven gestuurd. Toen werden de hulpeloze, onderkoelde en naakte soldaten doodgeschoten - door de Duitse machinegeweren.

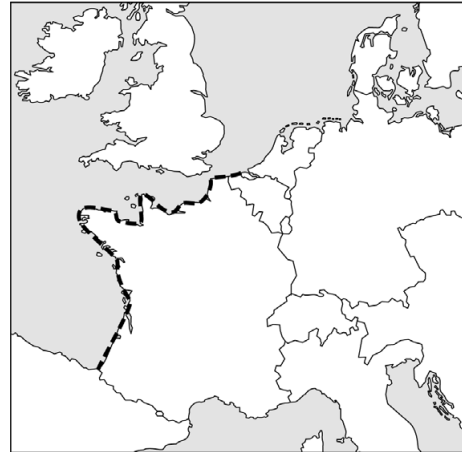
bron 4

Vier kaarten met daarop een frontlijn getekend:

kaart 1

kaart 2

kaart 3

kaart 4

bron 5

Een verklaring van de Nederlandse regering (1918):

In deze moeilijke tijd vraagt de regering om de steun van alle medeburgers. Het gaat nog steeds niet goed met de economie. Als er nu een opstand ontstaat, wordt de situatie alleen maar erger. De regering gaat een deel van de voorraden van ons leger uitdelen onder de burgers. De regering gaat ook veel goedkope onder- en bovenkleding uitdelen. Mensen kunnen vanaf dit moment met hun bonnen meer brood kopen.

bron 6

Een tekening uit een tijdschrift met als titel *Geen kerstvreugde* (1919):

Toelichting

Bij de tekening hoort de tekst:

Arme kleine Michel! Ze hebben je beste speelgoed afgepakt en in de kast opgeborgen; je mag alleen die lelijke pop houden.

Op het bordje dat de pop vasthoudt, staat: Vredesverdrag (= Verdrag van Versailles).

Op de kastdeur zit een hangslot. Michel staat voor Duitsland.

bron 7

Een Duitse herdenkingsmedaille (1925):

Toelichting

Op de medaille staat de tekst:

1923

In november kostte

1 pond vlees 3200 miljard mark

4 pond brood 840 miljard mark

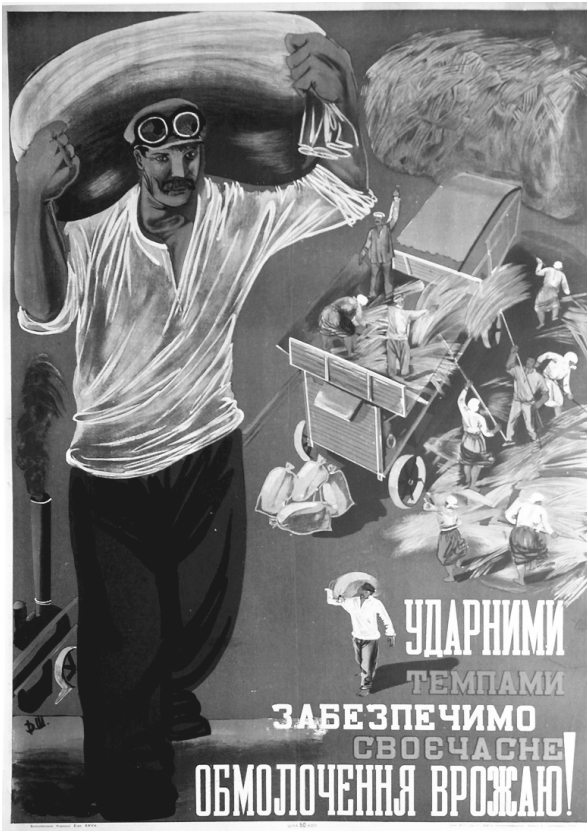
50 kilo aardappelen 5000 miljard mark

Ter nagedachtenis aan de moeilijkste periode van Duitsland.

Denk daaraan!

bron 8

Een poster gemaakt in opdracht van de regering van de Sovjet-Unie (1929):

Toelichting

Op de poster staat: Laten we allemaal sneller werken om het dorsen van het graan af te ronden!

(dorsen = de korrels uit het graan halen)

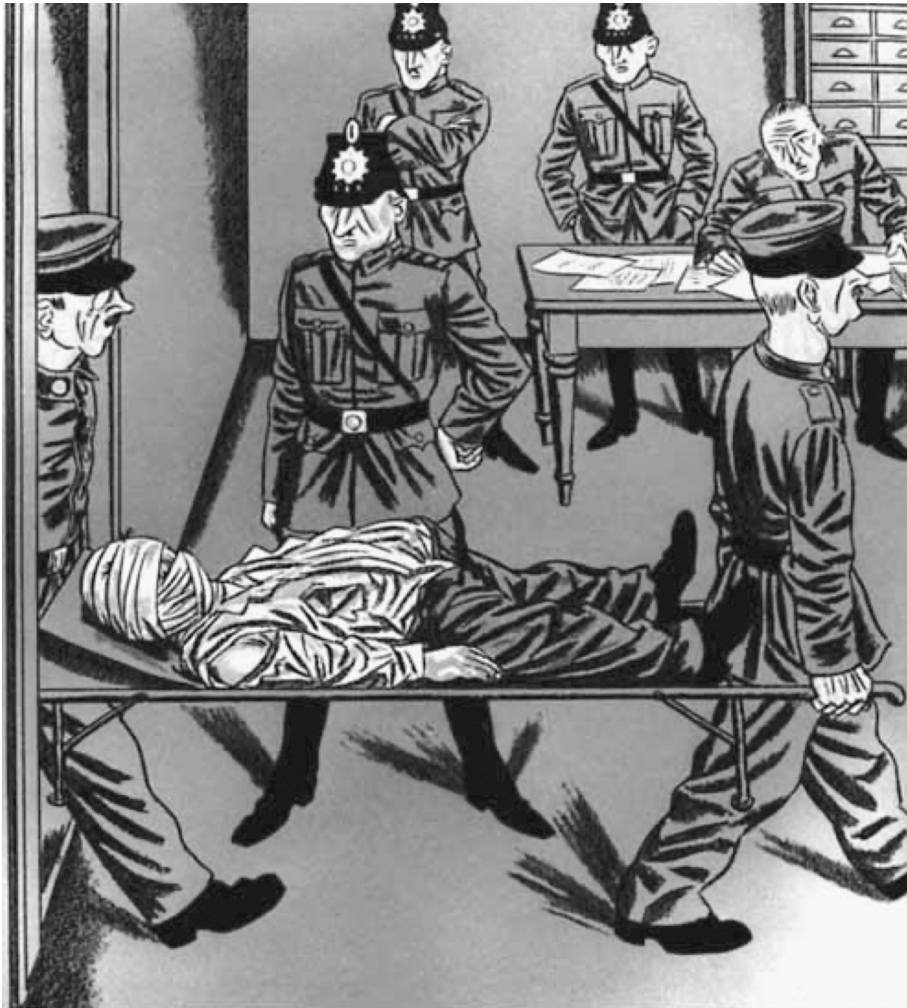
bron 9

Een herinnering van een Duitse jongen over nazi-Duitsland:

Alle jeugdverenigingen werden verboden of overgenomen door de Hitlerjugend. Op een ochtend stonden we te wachten om naar de protestantse padvinderij te gaan. In plaats daarvan werden we opgehaald door leden van de Hitlerjugend. Mijn ouders hadden geen geld om het uniform van de Hitlerjugend te betalen en daarom kreeg ik zelfs twee uniformen gratis. Op de bijeenkomsten leerde ik over de geschiedenis van de nazipartij en zongen we liederen over Duitsland en over de eer om te sterven voor je land.

bron 10

Een spotprent uit een Duits tijdschrift dat landelijk overal te koop was:

Toelichting

De gewonde man wordt naar een politiebureau in Berlijn gebracht. De agent vraagt: "Is hij overreden door een auto?" De drager antwoordt: "Nee, hij kwam nazi's tegen."

bron 11

Een politieke tekening in Nederland (1935):

Toelichting

Op het bord in de tekening staat de volgende tekst:

Kameraden! Volksgenoten!

Stem bij de aanstaande verkiezingen op onze partij.

Onze partij is de enige, die haar beloften nakomt.

Wij beloven u:

- Concentratiekampen
- Jodenvervolging
- Mensenroof
- Militarisme
- Oorlog

Stem dus als één man op ...

bron 12

Drie muziekverenigingen in Nederland in de periode 1900-1935:

foto 1

Katholieke harmonie 'Canisius':

Toelichting

Op het vaandel staat Katholieke Gezellenvereniging Harmonie Canisius. In het midden zit een katholieke priester.

foto 2

Protestants-christelijke zangvereniging 'Halleluja':

Toelichting

De man rechts is een protestantse dominee.

foto 3

Arbeiderszangkoor 'De Volksstem':

bron 13

Een voormalig medewerker van Stalin vertelt over de situatie in de Sovjet-Unie in 1937 en 1938:

Stalin nam geen enkel risico. We moesten zeker weten dat er geen verraders meer konden opstaan als we later in oorlog zouden raken. Waarschijnlijk waren niet alle mensen die toen werden gearresteerd echt spionnen, maar het belangrijkste was dat we hen gewoon niet konden vertrouwen.

bron 14

Een foto gemaakt in een stad in Oostenrijk (1938):

Toelichting

Op het spandoek staat: Neder-Oostenrijk (= een provincie van Oostenrijk) groet zijn Führer.

De staande man in de auto is Hitler.

bron 15

Een propagandaposter uit de Sovjet-Unie:

Toelichting

Bij de poster hoort de tekst: Leve het eenheidsfront van de vrijheidslievende naties tegen de fascistische indringers (= nazi-Duitsland)!

Op de achtergrond zijn de vlaggen van Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie te zien.

bron 16

In een dagboek vertelt een vrouw over een bezoek aan een rechtbank in Duitsland (1944):

Je kunt zoiets niet navertellen. Zeven verdachten. Zeven doodvonnissen. En het publiek zit erbij alsof het een circusvoorstelling was. Niemand was schuldig. Niet een van de zeven. Niet de jonge muziekstudente die men ervan beschuldigd had dat ze een communist in huis zou hebben. “Wel juffrouw, u zult er wel met meer dan één geslapen hebben”, spotte de rechter. En de toeschouwers grinnikten vermaakt. Wil iemand zich verdedigen dan wordt hem de mond gesnoerd. Vijf minuten later was ze gevonnist. Ter dood veroordeeld.

bron 17

Een fragment uit het dagboek van Anne Frank (1944):

“Dit is de dag” zei de Engelse radio. En terecht, ‘dit is de dag’, de invasie is begonnen! Het Achterhuis is in opschudding. Zou de lang verwachte bevrijding dan echt komen? Zou dit jaar, 1944, ons de overwinning schenken?

bron 18

Een herinnering aan een kamp in Indonesië (1942-1945):

Ik was toen zes en zat al op de meisjesafdeling van het kamp. Ik werd 's morgens opgehaald en moest toekijken hoe mijn moeder gestraft werd. Zij moest op haar knieën zitten, met gestrekte armen een stok horizontaal hoog houden. Als zij van vermoeidheid wat in elkaar zakte, sloegen de kampbewaarders haar. Ik weet niet hoelang dit geduurd heeft. Lang, dat weet ik wel.

bron 19

Een foto gemaakt in Zuid-Holland vlak na de bevrijding van Nederland (1945):

Toelichting

De twee vrouwen rechts zijn kaalgeschoren, omdat ze een liefdesrelatie met Duitse soldaten hebben gehad.

De man in de witte jas is een kapper die de vrouwen heeft kaalgeschoren.

bron 20

Een herinnering van een Nederlandse man die in 1948 in Indonesië als soldaat werd ingezet:

Van de Indonesische situatie was ik nauwelijks op de hoogte. Men vond, en ik dacht ook, dat wij gelijk hadden dus wat was nou het probleem? Er zat daar een stelletje raddraaiers (= personen die voor onrust zorgen) en de rest van het Indonesische volk verlangde naar onze komst, dat was het idee. Daar twijfelde ik niet aan.

bron 21

Vier uitspraken van politiek leiders tussen 1945 en 1987:

uitspraak 1

Deze regering houdt, zoals beloofd, nauwlettend toezicht op de militaire opbouw van de Sovjet-Unie op het eiland Cuba. De afgelopen week heeft onmiskenbaar bewijsmateriaal aangetoond dat er nu een reeks raketinstallaties gebouwd wordt op dat eiland.

uitspraak 2

Onze naties en landen zijn geen kolonies meer. Nu zijn we vrij, soeverein en onafhankelijk. In 1945, het eerste jaar van onze nationale revolutie, moesten wij, Indonesië, nadenken over de vraag wat we gingen doen met onze onafhankelijkheid; we hebben er nooit aan getwijfeld dat we die zouden krijgen.

uitspraak 3

Perestrojka is noodzakelijk. Deze samenleving is klaar voor verandering. Elke vertraging bij het begin van de perestrojka had in de nabije toekomst kunnen leiden tot een verergering van de interne situatie.

uitspraak 4

Wij Amerikaanse presidenten komen naar Berlijn, omdat het onze plicht is om hier over vrijheid te spreken. Achter mij staat een muur die al tientallen jaren de vrije delen van deze stad omringt. Terwijl ik spreek, komen de NAVO-ministers in IJsland bijeen om te praten over onze voorstellen voor het verminderen van het aantal atoomwapens.